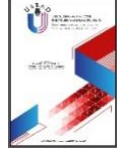

USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi -
International Journal of Social Sciences Academy, Yıl 3, Year
3, Sayı 5, Issue 5, Nisan 2021, April 2021.
e issn: 2687-2641

KİTAP İNCELEMESİ

Açıkses, E. (2003). *Amerikalıların Harput'taki Misyonerlik Faaliyetleri*. Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

Murat ŞENGÖZ

Dr., Savunma Bakanlığı,

Dr., Ministry of Defence

muratsengoz74@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-6597-0161

Makale bilgisi | Article Information

DOI: 10.47994/usbad.837957

Makale Türü / Article Type: Kitap İnceleme / Book Review

Geliş Tarihi / Date Received: 09.11.2020

Kabul Tarihi / Date Accepted: 20.02.2021

Yayın Tarihi / Date Published: 20.04.2021

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Nisan / April

Bu Makaleye Atıf İçin / To Cite This Article: Şengöz, M. (2021).

Amerikalıların Harput'taki Misyonerlik Faaliyetleri. *USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi* 3(5), 281-289.

İntihal: Bu makale intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by intihal.net. No plagiarism detected.

intihal.net

İletişim: Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usbad>

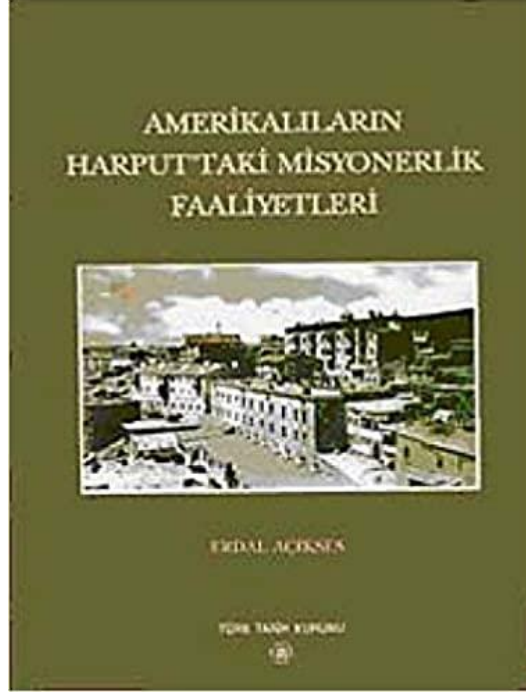
mail: usbaddergi@gmail.com

Öz: Erdal Açıkşes tarafından hazırlanan ve 2003 yılında Türk Tarih Kurumu tarafından ilk baskısı gerçekleştirilen, "Amerikalıların Harput'taki Misyonerlik Faaliyetleri" adlı çalışma, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde, Amerikalı misyonerler tarafından, Osmanlı Devleti coğrafyasında gerçekleştirilen misyonerlik faaliyetleri hakkında bilgiler sunmaktadır. Söz konusu çalışmada, Osmanlı Devleti ile Amerika Birleşik Devletleri arasında, siyasi, kültürel ve sosyal münasebetlerin gelişmesi ile birlikte, Amerika Birleşik Devletleri'nin Harput Misyonu marifetiyle, Osmanlı Devleti topraklarında gerçekleştirdikleri misyonerlik faaliyetleri ile ilgili bilgiler verilmektedir. Bu bağlamda Harput Amerikan misyonunun kurulması, faaliyetleri ve kapanması ile alakalı gelişmeler ve dinamikler, kronolojik bir sırayla ve reel politik bağlamda ele alınmaktadır. Bu çalışmada, Amerikalı misyonerlerin faaliyetlerine karşı gösterilen milli tepkiler ve bu kapsamda Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından alınan tedbirler ve nihayetinde Harput Amerikan misyonunun kapanmasına sebep olan bazı olaylar açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Misyonerlik Faaliyeti, Eğitim, Osmanlı Devleti, Amerika Birleşik Devletleri

Abstract: By Erdal Açıkşes in his book titled "Missionary Activities of Americans in Harput", the missionary activities and developments of the American Commission in Harput are elaborated. In this study, information about the missionary activities carried out by American missionaries in the geography of the Ottoman Empire in the last period of the Ottoman Empire is presented. In the study, due to the development of political, cultural, and social relations between the Ottoman Empire and the United States are depicted. So, It is given information about the missionary activities carried out by the United States in the territory of the Ottoman Empire in the axis of the Harput Mission is given. In this context, developments and dynamics related to the establishment, activities, and closure of the Harput American mission are discussed in chronological order and in a real political context. In this study, regarding the social impact on the society of the activities that have been performed by American missionaries, reactive responses and measures which are taken by the Republic of Turkey and the Ottoman Empire, and some events that led to the closure of Harput American mission were finally explained.

Keywords: Missionary Activity, Education, Ottoman Empire, United States of America

Yazar, "Amerikalıların Harput'taki Misyonerlik Faaliyetleri" adlı eserinde, Osmanlı Devleti'nin; 1830 yılında imzalanan Osmanlı-Amerikan Dostluk ve Tarafsızlık Antlaşması ve Lozan Antlaşması ile yıkılışı arasında yer alan dönemdeki Harput Amerikan Komisyonunun faaliyetlerini incelemektedir. Yazar Erdal Açıkses tarafından söz konusu araştırma dört ana başlıkta ele alınmaktadır. Giriş bölümünde, egemen devletlerin Osmanlı Devleti mülkü üzerindeki misyonerlik faaliyetleri ve bu konuda Osmanlı Devleti'nin eksiklikleri ele alınmaktadır. Birinci bölümde, Amerikalı misyonerlerin Anadolu topraklarına gelişleri, teşkilatlanmaları ve gelişimlerine değinilmektedir. İkinci kısımda Amerikalıların ülkede açtıkları okullar, üçüncü bölümde, halk tarafından Amerikan heyetince açılan okullara ve genelde Amerikalıların misyonerlik faaliyetlerine verilen tepkiler, son bölümde ise, Lozan Barış Antlaşmasıyla birlikte ülkedeki yabancı okulların kapatılması sürecindeki gelişmeler hakkında bilgiler verilmektedir.

Yazar tarafından, eserin giriş bölümünde yabancı ülkelerin Osmanlı Devleti üzerindeki siyasi ve ekonomik baskıları ve Osmanlı Devleti'nin güç kaybetmesi üzerine yabancı ülkelerin Osmanlı topraklarında geliştirdikleri misyonerlik faaliyetlerinin artması ile ilgili olarak ülke içi dinamiklere ilişkin değerlendirmeler yapılmaktadır. Bu bölümde ayrıca misyonerlik kavramının tarihsel bir bakış açısıyla menşei ve anlamı tahlil edilmektedir. Yazar bu bölümde, Osmanlı toprakları üzerinde gerçekleşen misyonerlik faaliyetlerine ilişkin olarak esasen bir öz eleştiri gerçekleştirmektedir. Bu kapsamda, Osmanlı eğitim sisteminin zamanın ihtiyaçlarına cevap veremeyen, kurumsallaşmasını sağlayamamış, dış dünya ile rekabet edemeyen ilkel yapısı üzerine değerlendirmelerde bulunmaktadır. Bu bölümde, Osmanlı topraklarının bilhassa Osmanlı Devleti'ne yön vermek isteyen birçok muhteris

ülkenin misyonerlik faaliyetlerine sahne olduğu ve Hıristiyan ülkelerin bu çabalarında Osmanlı Devleti'nin öz yönetim eksikliği ve yaşadığı iç çatışmalar nedeniyle başarılı oldukları ifade edilmektedir.

Yazar Erdal Açıkses eserin birinci bölümünde (27-56); Amerikalı misyonerlerin Anadolu'ya gelişi, teşkilatlanması ve gelişimine değinmektedir. Yazara göre Osmanlı Devleti'nde faaliyet yürüten misyonerlerin seçmiş oldukları coğrafya da tesadüfi değildir. Misyonerler, planlı programlı olarak seçilmiş olan bölgeleri kendi nüfuz sahaları olarak değerlendirmiş ve bu bölgelere kimsenin girmesini istememişlerdir. Aslında misyonerlerin mensubu bulunduğu devletlerin politikaları doğrultusunda seçilmiş olan bu bölgeler daha sonra devletlerin nüfuz sahası olarak tespit edilmiştir.

Yazar eserin ikinci bölümünde (57-198), Amerikalıların Harput'a gelişi, Harput Amerikan Misyonunun kuruluşu ve gelişmesi ile Amerikalıların açtıkları Teoloji Okulu, Kız Hazırlama Okulu, Fırat Koleji, genel olarak eğitim öğretim faaliyetleri, eğitim öğretim kadroları, sağlık misyonları ve konsolosluk faaliyetleri gibi konulara değinerek Harput Amerikan Misyonunun faaliyetlerine açıklık getirmeye çalışmaktadır. Yazara göre Türk tarihinin bu kadar etkilendiği düşünülen misyon faaliyetlerinin araştırılması hususu, şüphesiz çalışma koşullarının ilk sıralarında yer almaktadır. Bu düşünceden hareketle, Osmanlı Devleti bünyesinde faaliyette bulunan Hıristiyan misyonerler içerisinde en faal çalışmayı yapmış olan Amerikalı misyonerlerin en önemli merkezlerinden biri olan Harput (Mamuratül –Aziz) Misyonunun kuruluşundan kapanışına kadar olan faaliyetlerinin, tarihi seyri içerisinde incelenmesi oldukça önemlidir. Çünkü, Harput Misyonu genel olarak bütün misyonerlerin, özel olarak da Amerikalı Misyonerlerin faaliyetlerini yürütebilmek için kullanmış oldukları sosyal müesseselerin her birinin ayrı ayrı kurulmuş olması eserin daha geniş bir perspektif üzerinde ele alınmasına yardımcı olmaktadır. Yazar bu bölümde Harput Misyonu ile ilgili bilgiler verirken, birbirleriyle koordineli çalışan diğer misyon merkezlerine de atıflarda bulunmaktadır. Yazara göre Amerika'nın bölgedeki en önemli misyon merkezi Harput Misyonudur. Harput Misyonunun görünen amacı her ne kadar bölgedeki gayrimüslim azınlıkların dini ve kültürel yönden eğitilmesi gibi insani bir görünüm arz ediyorsa da Amerika'nın ekonomik ve siyasi nüfuz tesisini hedefine hizmet etmek gibi bir görevi üstlenmiş olduğu da görülmektedir. Robert Kolejinde Bulgarlara lider yetiştirmek için yapmış oldukları uygulamayı, Harput Misyonunda da Ermeniler için gerçekleştirmeye çalışmışlardır. Bu amaçlarına ulaştıkları taktirde kurulması düşünülen Ermeni Devletinde yetiştirdikleri liderlerin yönetiminde görev alması veya misyonerlerin yönetiminde bizzat söz sahibi olmaları halinde Amerikan nüfuzu sağlanmış olacaktır. Ermeni Devleti kuruluşunda sağlamış oldukları yardımlar ve imkânlardan dolayı Ermenilerin kendilerine bir vefa borcu duygusu taşımaları da, bölgede Amerikan nüfuzunun tesisinde önemli bir rol

oynayacaktır. Zaten Amerikan Misyonunun faaliyetleri bu düşüncenin uygulamaya geçmesi için altyapı oluşturmaya yöneliktir.

Yazar eserin üçüncü bölümünde (199-294), Amerikalı misyonerlere karşı verilen tepkiler ve alınan tepkilerden bahsetmektedir. Yazar bu bölümde gayrimüslim ve yabancı devletlerden gelen tepkiler ile Osmanlı yönetiminin ve Müslümanların Protestan Amerikan misyonerlerine bakışları ve alınan tedbirler konularına da değinmektedir.

Eserin dördüncü bölümünde (295-316), Harput Amerikan misyonunun milli mücadele esnasındaki faaliyetleri, Lozan Barış anlaşması esnasındaki tutumu ve misyonun kapanması süreci ile alakalı hususlardan bahsedilmektedir. Yazara göre Misyonerlerin kontrolsüz bir şekilde faaliyet yürütmeleri Birinci Dünya Savaşına kadar devam etmiştir. Savaşın başlamasından sonra tek taraflı olarak kapitülasyonların kaldırılmasıyla bir dereceye kadar kontrol altına alınmaya çalışılmış ise de Amerikalı Misyonerlere pek dokunulmamıştır. Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesiyle beraber diğer misyoner teşkilatlarına yasaklama getirilmiş ise de yine Amerikalılara dokunulmamıştır. Mondros Mütarekesinin imzalayarak savaştan mağlup olarak çıkan Osmanlı Devleti'nde misyoner teşkilatları tekrar toplanmaya başlamışlar ve işgal kuvvetleriyle iş birliğine girmişlerdir. Azınlık ayaklanmalarının ve işgal kuvvetlerinin yardımcı durumunda olan misyonerlerin başında Amerikalı Misyonerler gelmektedir. Birinci Dünya Savaşı sonrası işgal kuvvetlerine ve azınlıkların isyanlarına yardımcı olan Amerikalı Misyonerlerin bu durumu Mustafa Kemal Atatürk tarafından değerlendirilerek Amerikalı Misyonerlerin yurt dışına sürülmesi istenmiştir. Yazara göre Atatürk'ün özellikle milli mücadelenin en sıcak dönemlerinden biri olan Sakarya Savaşının en kritik dönemlerinde Maarif Kongresi'ni toplaması da bundan kaynaklanmaktadır. Osmanlı Devleti'nin yıkılışına dolaylı olarak da etki eden ve dış müdahalelere zemin hazırlayan yabancı ve azınlık okulları Türkiye Cumhuriyeti Devletinin ilk dönemlerinde de oldukça pürüz çıkarmıştır. Lozan görüşmelerinde en çok tartışılan konulardan biri de şüphesiz yabancı okullar olmuştur. Mustafa Kemal Atatürk'ün ileri görüşlülüğü sayesinde Tevhid-i Tedrisat Kanunuyla bütün eğitim müesseseleri gibi yabancı okulların da, bir merkezden kontrol edilmesi sağlanarak, tüm okullar Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır. Bu sayede bir dereceye kadar yabancı okulların faaliyet ve denetimi kontrol altına alınmıştır.

Yazar eserin sonuç bölümünde (317-413), Amerikan Misyonu ile alakalı olarak önceki bölümlerde aktarılan hususları, içsel bir değerlendirmeye tabi tutarak, reel politik bağlamında ele almakta ve Osmanlı Devleti açısından bir öz değerlendirme gerçekleştirmektedir. Yazara göre, Osmanlı Devleti'nin askeri ve ekonomik bakımından zayıflaması, ülke içinde otorite boşluğu getirmiş, dış devletlerin temsilcileri ve misyonerler adeta devlet içinde devlet denilebilecek bir güce sahip olmuşlardır. Yazara göre bu gelişmede, Osmanlı

Devleti'nin uyguladığı denge politikasının rolü olmadığını söylemek mümkün değildir. Yabancı devletleri gücendirmemek için alınan kararlar neticesinde zorunlu olan yasal denetim ve kontrol tedbirleri ne yazık ki yabancı uyruklulara uygulanmamıştır. Böylece hem kapitülasyonların vermiş olduğu imtiyazlar hem de denge politikası sonucunda bir türlü uygulanamayan ıslahat kararları, yabancı ülke istismarlarını pekiştirmiştir. Özellikle Amerikalı Misyonerlerin Osmanlı Devleti'nin idari, kültürel ve yaygın hayat biçimine yönelik eleştirileri nedeniyle muhatap oldukları halk kesimleri üzerinde etkili oldukları ve bu yönüyle toplumda hoşnutsuzluk yarattıkları ifade edilebilir. Belki Amerikalı Misyonerlerin ilk geldikleri anda yönetimi değiştirmek gibi bir fikre sahip olduklarından bahsedilemez ise de, verdikleri eğitim sayesinde zamanla hem kendilerinin hem de etki edebildikleri toplumun fikirlerini bu yönde etkiledikleri ve dönüştürdükleri yadsınamaz bir gerçekliktir. Doğal olarak bu durum muhafazakâr toplum içinde hoşnutsuzluk yaratmış ve misyon azınlıklar nezdinde ve özellikle Ermeniler üzerinde, devlete karşı ayaklanma, bağımsız bir devlet kurma fikrini telkin empoze ettiği eleştirilmiştir.

Yazar eserinde Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu ekonomik ve siyasi sıkıntılara değinerek bu sıkıntıların neticesinde eğitim sisteminin zamanla gerileyerek gereğini yerine getirememesini ve Amerikalıların Osmanlı Devleti'nin bu durumundan istifade ederek özellikle Harput bölgesinde icra ettikleri misyonerlik faaliyetlerini aktarmaya çalışmaktadır. Yazar eserinde Amerikalıların misyonerlik faaliyetlerini anlatırken Osmanlı Devleti tarafından çağın gereği olan sosyal kuruluşlarının yeterince tesis edilemeyişini zamanın dünya konjonktürünü de göz önünde bulundurarak analiz etmeye çalışmaktadır. Yazar eserinde bütünlüğü sağlamak için Birinci Dünya Savaşı ve milli mücadele dönemlerine de kısaca değinerek Harput Misyonunun kapanışına kadar olan gelişmeler hakkında da bilgi vermeye çalışmaktadır.

Yazara göre, bir devletin veya toplumun, gelişebilmesi ve geleceği için planlar yapabilmesinin en önemli unsuru şüphesiz çağdaş eğitim kurumlarına sahip olmaktır. Devletin içindeki bütün dini, etnik ve sosyal grupları da bir arada tutabilmesinin yolu ancak kaliteli eğitim kurumlarının varlığı ve işlerliği ile mümkündür. Osmanlı Devleti'nin gelişme dönemlerindeki başarılarının kaynağının, eğitime verilen önem olduğu, önemli Osmanlı aydınları tarafından da dile getirilmektedir. Devlet kendi toplumu için eğitim, sağlık, ve benzeri gerekli kurumları açmadığı ve işler hale getiremediği takdirde, bu eksikliği istismar eden diğer devletler, şüphesiz diğer ülkelerde tesis ettiği kumlarla beraber kendi siyasi, kültürel ve ekonomik nüfuzunu da tesis etmeye çalışacaklardır. Bu husus tarih boyunca tekerrür etmiş bir hadisedir. Osmanlı Devleti'nde yürütülmüş olan Hristiyan Misyonerliğinin daha çok devletler arası bir mücadelenin zemin oluşturma girişimlerinden başka bir şey olmadığı da söylenebilir. Yapılan bu faaliyetler, görünüşte yüzeysel olarak Müslümanları

Hristiyanlaştırmak şeklinde algılanabilse de, asıl olan Hristiyan cemaatler sayesinde ve cemaatler üzerinden ülke üzerinde nüfuz tesis etme düşüncesinin idame ve ikame edilmesinden başka bir şey değildir. Bu faaliyetler için zemin hazırlayan şartlar ise, genelde bütün Türk toplumunda ve özel olarak Osmanlı Devleti'nde var olan dini müsamaha, daha açık bir ifadeyle dini ve kültürel serbestliğin bir sonucu olmuştur. Osmanlı Devlet adamları tarafından sağlanmış olan bu kolaylık, emperyalist devletlerce zamanla kendi gizli ajandaları ve emelleri için kullanılmıştır.

Dini hoşgörü ile sağlanmış olan bu imkânlar, Osmanlı Devleti'nin zayıflamasıyla bir imtiyaz özelliğine dönüştürülerek baskı unsuru haline almıştır. Silahla girilemeyen Osmanlı Devleti'ne eğitim ve azınlıklar vasıtasıyla nüfuz edilmiş ve kültür yoluyla toplum manipüle edilerek, dış müdahalelere ve işgale zemin hazırlanmaya çalışılmıştır. Böylece içten zayıflayan Osmanlı Devleti'ne azınlıklar yoluyla hükmedilmesi, Müslümanların Hristiyanlaştırılması, bu mümkün olmaz ise, azınlıkların çoğunluğu kontrolü altına almasını sağlayacak ya Türkleri Anadolu'dan atılmasını mümkün kılacak bir manda yönetiminin tesisi amaçlanmıştır. Misyonerlik faaliyetleri, hümanist bir dini telkin şeklinde görülmekle beraber, esas etkisi Osmanlı Devleti üzerinde siyasi ve iktisadi nüfuzun tesisi olmuştur. Bu sebeple devletler arası rekabet bu yönüyle de kendini göstermiştir. Bu durumdan kurtulmanın tek yolu şüphesiz devletin güçlü olması kendi ihtiyacı olan modern sosyal kurumları milli bir anlayışla ve fakat modern dünya ile rekabet edebilecek bir nitelikte tesis edebilmeyi başarmaktır. Misyonerlik faaliyetleri çoğunlukla gizli bir çalışma olarak görülmüş, gerçekten de o şekilde yürütülmüştür. Bu sebeple birçok gizli ve karanlık yönü olan misyonerlik faaliyetlerin araştırılması için, yazarın kaynak temininde karşılaştığı zorluklar çalışmanın başarısını etkilemiş, ancak kitabın kalitesini ve baş ucu kaynağı olma özelliğini azaltmamıştır.

Genişletilmiş Özet: Bu çalışmada, Osmanlı-Amerikan Dostluk ve Tarafsızlık Antlaşması ve Lozan Antlaşması arasındaki dönemi itibariyle Amerikan Komisyonu'nun misyonerlik faaliyetleri ekseninde yaşanan gelişmeler, kronolojik olarak ele alınmaktadır. Kitap dört ana bölümden teşkil edilmiştir. Giriş bölümünde, egemen devletlerin genel olarak Osmanlı Devleti mülkiyetindeki coğrafyada icra ettikleri misyonerlik faaliyetlerinden ve bu kapsamda Osmanlı Devleti'nin zaaflarından bahsedilmektedir. Birinci bölümde Amerikalı misyonerlerin Anadolu'ya gelişi, organize olmaları ve faaliyetlerini geliştirme süreci hakkında bilgiler sunulmaktadır. İkinci bölümde Amerikalılar tarafından kurulan okullar hakkında bilgiler verilmektedir. Üçüncü bölümde Anadolu halkının Amerikan misyoner okullarına tepkileri ve Amerikalıların bölgedeki genel faaliyetleri hakkında tespit ve değerlendirmelerde bulunmaktadır. Son bölümde ise Lozan Barış Antlaşmasının bir sonucu olarak ülkedeki yabancı okulların kapatılması süreci ve bu kapsamda yaşanan diğer gelişmelerden bahsedilmektedir.

Amerikalıların Harput'taki Misyonerlik Faaliyetleri adlı kitap çalışmasında temelde, 1830 ile 1924 yılları arasında, Amerikan Harput Komisyonu tarafından Anadolu'da gerçekleştirilen eğitim ve misyonerlik faaliyetleri incelenmektedir. Yazar Erdal Açıkse bu araştırmasında temel olarak, yabancı ülkelerin Osmanlı Devleti üzerindeki siyasi ve ekonomik baskılarının ve nüfuzunun iç dinamikleri üzerinde durmakta ve bilhassa Osmanlı Devleti'nin göreceli olarak siyasi, ekonomik ve askeri gücünü kaybetmesiyle birlikte, ülke coğrafyasında yoğunlaşan yabancı misyonerlik faaliyetleri hakkında bilgiler vermektedir. Bu bağlamda çalışmada öncelikle misyonerlik kavramı, kökeni ve tarihsel anlamı itibariyle tartışılmaktadır. Sonrasında Yazar tarafından kitabın devam eden bölümlerinde, yabancı ülkeleri suçlayıcı bir üsluptan ziyade, meselenin Osmanlı Devleti veçhesiyle bir öz eleştirisi ve değerlendirilmesi yapılmaktadır. Bu bağlamda Osmanlı Devleti'nin eğitim sisteminin zamanın ihtiyaçlarına cevap verememesi, kurumsallaşmasını gerçekleştirememesi ve bu sebeple gelişmiş diğer batılı güçler ile rekabet edemeyen ilkel yapısı hakkında kritikler yapılmaktadır. Yazar, Osmanlı topraklarının, Osmanlı Devleti'ne yön vermek isteyen pek çok emperyalist ülkenin misyonerlik faaliyetlerine ev sahipliği yaptığını dile getirmekle birlikte, bu hususta bilhassa Osmanlı Devleti'nin eksik ve hatalarını ön plana çıkarmaktadır. Bu kapsamda, yabancı ülkelerin emperyalist çabalarının hayata geçmesinde kuşkusuz özyönetim eksikliği ve ülke içi kutuplaşma ve uzlaşmaz görüş ayrılıklarının önemli payı bulunduğunu dile getirmektedir. Bu kapsamda, iç siyasi çatışmaların ve yönetsel ataletin emperyalist devletlerin emellerine ulaşmasını kolaylaştırdığını vurgulamaktadır.

Extended Abstract: In his book *Missionary Activities of Americans in Harput*, the author examines the activities of the American Commission in Harput within the scope of the "Friendship and Neutrality Treaty" signed between the Ottoman State and the United States of America in 1830. The author Erdal Açıkse, in his research, basically gives information about the internal dynamics of the political and economic pressures of foreign countries on the Ottoman Empire and especially the foreign missionary activities that intensified in the country after the Ottoman Empire lost its power. In this context, the origin and meaning of the concept of missionary is examined from a historical perspective. Thus, the author makes a self-criticism about the missionary activities that took place in the Ottoman lands. In this context, it makes evaluations about the primitive structure of the Ottoman education system, which could not respond to the needs of the time, could not be institutionalized, and could not compete with the outside world. The author states that the Ottoman lands witnessed the missionary activities of many ambitious countries that wanted to steer the Ottoman Empire and that the Christian countries were successful in these efforts due to the lack of self-management and internal conflicts. By Erdal Açıkse in his book titled "Missionary Activities of Americans in Harput", the missionary activities and

developments of the American Commission in Harput are elaborated in the period between the Ottoman-American Friendship and Neutrality Treaty and Treaty of Lausanne. This research was handled by the author Erdal Açıkşes under four main section. In the introduction section, the missionary activities of the sovereign states on the property of the Ottoman State and the shortcomings of the Ottoman State are discussed in general. In the first section, the arrival, organization and development of American missionaries to Anatolian are mentioned. The second section it is given information about the schools that were established by Americans. In the third part, information is given about the responses of the Anatolian people to the American missionary schools and Americans' overall activities in the region. In the last part, by signing the Lausanne Peace Agreement, the closing process of foreign schools and other developments in the Anatolia regarding missionary activities are explained.